

Minska skadorna i älgens övervintringsområden

SKOGSÄGAREN KAN FÖREBYGGA OCH MINSKA ÄLGSKADORNA I PLANTBESTÄNDEN GENOM ATT BEAKTA SKADERISKEN I SKOGSVÅRDEN. UTGÅNGSPUNKTEN FÖR LÖNSAMT SKOGSBRUK I ÖVERVINTRINGSOMRÅDEN ÄR ATT FODERTILLGÅNGEN I OMRÅDET ÄR TILLRÄCKLIG I FÖRHÅLLANDE TILL ÄLGSTAMMENS STORLEK. DÅ FINNS GODA FÖRUTSÄTTNINGAR ATT MINSKA ÄLGSKADORNA I PLANTSKOGARNA.

D De svåraste skadorna uppstår i tallplantbestånd i de områden där älgan håller till om vintern, i deras övervintringsområden. På sina ställen samlas älgarna i stora flockar med upp till tiotals djur. Övervintringsområdena är områden på tusentals hektar och typiskt för dem är stora, enhetliga tall-

skogar med torvmarksinslag. Skadorna kan förebyggas genom skogsvårdsåtgärder, viltvård och skyddsåtgärder.

Öka fodertillgången i samband med skogsvård

I skogsförnyelsen i älgarnas övervintringsområden är det viktigt att sörja för virkesproduktionen och samtidigt öka mängden sådant foder som är attraktivt för älgan.

Målet i skogsförnyelsen är ett tätt plantbestånd och ett stort inslag av naturplantor. Det här lyckas när man markerbereder vid rätt tidpunkt under goda fröår. Ju mera plantor det finns, desto mera foder har älgarna och desto större är sannolikheten för att en del av plantorna skonas.

Rätt trädslagsval är viktigt. Risken för älgskador begränsar planteringen av tall och vårtbjörk. De ståndorter som lämpar sig för tall och vårtbjörk kan förnyas genom sådd eller genom att man lämnar

fröträd. Skyddsåtgärder är nödvändiga också då man anlägger plantbestånd av lärk, asp eller ädla lövträd.

Älgan betar huvudsakligen i plantbestånd av tall med lövinslag. Om plantbeståndet på en torr eller kargare mo är mycket tätt ska man gallra det när plantorna är en meter höga, så att de bästa plantorna får mera utrymme. Genom att lämna 6 000–10 000 plantor per hektar hindrar man lövslyet från att bli förväxt. Rönningen på bördiga ståndorter ska göras senast när tallarna är fem till sex meter höga.

Naturligt förnyade och sådda björkbestånd skall i början drivas upp så tätt som möjligt. På grund av risken för snö- och älgskador rekommenderas att man röjer i två skeden. När beståndet är fem meter högt lämnar man 2 500–3 000 stammar per hektar och vid sju meters höjd lämnas 1 600 stammar per hektar. När rönningen görs tidigt på våren hinner plantorna bli stadiga före följande vinter.

I övervintringsområdena kan man få älgarna att stanna längre i plantbestånden av gran genom att undvika onödig rönning av lövsly och buskar. Rönningen ska göras när granplantorna är tre till fyra meter höga. Små luckor med lövsly ökar älgarnas trivsel. Vide gynnas genom att glesa ut björken i fuktiga sänkor.

DE SVÅRASTE ÄLGSKADORNA KONCENTRERAS TILL ÖVERVINTRINGSOMRÅDEN TILL VILKA ÄLGARNA VANDRAR FRÅN KRINGLIGGANDE OMRÅDEN.

Topparna viktigt tillskottsfooder under vintern

Älgarna äter gärna toppar och grenar av större träd. Granen duger inte, men topparna av tall och björk är omtyckta. Avverka helst under perioden oktober-mars i älgens övervintringsområden. När du fäller träden under vinterhalvåret behåller topparna sin näringshalt. Problemet är att topparna under vintern täcks av snö och då hamnar utom räckhåll för älgan.

Avverkningsmaskinen kan istället lyfta upp topparna mot stenar och stubbar eller i högar som älgan lätt kommer åt. Försäkra dig om att älgarna verkligen söker sig till området innan du vidtar mera omfattande åtgärder.

Älgarna hittar lätt till de avverkningar som gjorts i början av vintern, eftersom de fortfarande rör sig mycket den tiden på året. Man kan dessutom locka älgarna till platsen genom att lägga ut slickstenar ett till två år före avverkningen. När du fördelar avverkningarna på flera år, finns det ett utbud av färska toppar under en längre tid.

Viltvård

Jakt är den primära metoden för att minska och förebygga älgskador och det är viktigt att hålla stammen på lämplig nivå i förhållande till fodertillgången på området. Jakttiden på älg har i år förlängts med två veckor och fortsätter till och med årets slut. Det ger bättre möjligheter att rikta avskjutningen till övervintrings-

Foto: Torbjörn Nikus

områden dit älgarna vandrar först i slutet av jakttiden. Skogsägarna och jägarna borde tillsammans komma överens om vilka åtgärder man vidtar för att minska älgskadorna på hela övervintningsområdet. Annars riskerar åtgärderna att bli avskilda och problemen flyttas från ett ställe till ett annat.

Man kan locka älgarna med salt till kraftledningsgator, gamla torvtäckter, skyddszoner, fuktiga sänkor och till sådana områden som inte lämpar sig för iståndsättningsdikning. Permanenta utfodringsplatser passar bra också i andra områden som har liten betydelse för skogsbruket. Plantbestånd som kommit över riskhöjden kan också utnyttjas, likaså träd och buskar som har ett lågt virkesproduktionsvärde. Topparna som blir kvar efter avverkningen lockar älgarna. Locka inte älgarna till gallrade granskogar och inte heller till närheten av vägar eller unga plantbestånd.

En viltvårdande röjning är en åtgärd som på samma gång ökar tillgången på foder och sköter plantbeståndet. En viltvårdsröjning passar på objekt där älgarna kan orsaka skador under en längre tid. När du röjer sent på hösten,

medan marken ännu är bar, finns de fällda träden och slyet till älgarnas förfogande ända tills snön faller. Dessutom är lövträdens förmåga att skjuta skott bättre när du röjer under trädens viloperiod.

Skyddsåtgärder

Trots jakt och god skogsvård måste man vara beredd på att skydda utsatta bestånd ända tills plantskogarna passerat riskhöjden (fem till sju meter). Lämpliga skyddsmetoder är viltstängsel, plantskydd eller avskräckningsmedel. Andra metoder har sällan någon effekt. T.ex. att hänga upp tvålar i plantbeståndet har enligt Skogsforskningsinstitutets forskning inte någon avskräckande effekt. I försöken har älgen betat på samma kvist som tvålen hänger i.

Plantbestånden behöver vanligen skydd i fem till tio år. Som skogsägare kan du i beskattningen dra av kostnaderna för skyddsåtgärderna.

Stängsel

Viltstängsel är effektiva men är samtidigt den dyraste lösningen. De lämpar sig endast för mycket problematiska objekt och ställen där man vill odla sådana trädslag som älggen allra helst betar.

Man kan bygga viltstängsel av trä, nät, band eller elledningar. Trä- och nätstängsel ger det bästa skyddet. Ju större område du skyddar, desto billigare blir stängslet per skyddad hektar.

Plantskydd

Plantor kan skyddas med olika mekaniska skydd. Skyddsror ger värdefulla trädslag ett gott skydd under de första åren efter plantering. När plantornas toppar växer ut ur rören blir de utsatta för älgbete och måste därför skyddas med exempelvis avskräckningsmedel.

På barrträd kan du använda tratt- eller spiralformade plastskydd som fästs i toppen

på plantan. På lövträd lämpar sig olika cylinderformade skyddsnet och -ror. Toppskydden måste lyftas uppåt varje år efterhand som plantorna växer.

Avskräckningsmedel

Topparna på plantorna skyddas genom att man sprutar eller stryker kemiska avskräckningsmedel på skotten. Om du vill hindra betning under vintern, ska du skydda plantornas toppskott i oktober. På tall lönar det sig att skydda också minst ett skott på det sista grenvarvet. Om du skyddar lövträd under vegetationsperioden skall du använda sådana medel som inte skadar löven.

Sammanfattning av förebyggande åtgärder på övervintningsområden:

- Håll älgstammen rimlig.
- Planera alla åtgärder utgående från hela övervintningsområdet.
- Öka samarbetet mellan skogsägare och jägare och fördela eventuellt kostnadsansvar.
- Öka utbudet på foder.
- Locka älgarna till sådana ställen där de inte orsakar betydande skador.
- Skydda de plantor som är särskilt känsliga för skador. ○

Foto: Skogsbrukets bildarkiv

TALLPLANTOR SOM SKUGGAS AV BJÖRK BLIR UTSATTA FÖR ÄLGSKADOR. SKADERISKEN MINSKAR I VÄLSKÖTTA PLANTBESTÅND.

Källa:

Läperi, A. och Heikkilä, R. 2007. Skogsbruket och älgen. Rekommendationer för övervintningsområden. Skogsbrukets utvecklingscentral Tapio. Metsäkustannus Oy.

TEXT:
KLAUS YRJÖNEN

Kommentarer:

Björkförnyelse lyckas sällan i älgrika områden utan viltstängsel. Det är bättre med granförnyelse trots risken för rotröta.

Tvål som avskräckningsmedel för älgar fungerar inte, det har forskarna kommit till i praktiska försök. Viltstängsel fungerar, med det är dyrt. Plantskydden som placeras på ca 800 plantor fungera också, det medför också kostnader och är arbetskrävande genom att skydden måste flyttas upp varje år.

Ersättning för älgskador kan ansökas hos skogscentralen. Självrisken är 250 euro och ersättningen täcker skador som har uppkommit under de tre senaste åren. Skogsägarnas rådgivare borde känna till förfarandet och ersättningsgrunderna. ○

TEXT: KLAUS YRJÖNEN

Foto: Cerd Mattsson-Turku

PLANTSKYDDEN HINDRAR TOPPEN FRÅN ATT SKADAS. CA 800 PLANTOR PER HEKTAR SKYDDAS.